Tečaj XIX.

NOVICE

List 32.

gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta 1 fl. 80 kr., za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20 kr., za pol leta 2 fl. 10 kr., za četert leta 1 fl. 5 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 7. avgusta 1861.

Kako bi asekuracija zoper točo se dala najbolje napraviti.

Letos hvala Bogu! v naših krajih toča še ni toliko škode storila kakor v druzih; vendar človeka serce boli, ako bere, kako je drugod, in kar pri nas letos ni, utegne biti drugo leto.

Ko pa človeka serce boli, začne glava premišljevati to in uno. Tako tudi mi že več let premišljujemo, kako bi se dala asekuracija napraviti, ktera bi zavarovala poljske pridelke brez prevelikega plačila, ker ravno prevelika tarifa je, ki ljudí straši, da si ne dajo zavarovati svojega polja. In res moramo reči, da nobena asekuracija zoper točo, kolikor smo jih poznali, ni še na terdnih nogah stala, pa se tudi dolgo ne obderžala. Slišali smo, da hvalevredna asekuracija „Phönix“ je jela tudi na to misliti, kako bi škodo toče pod svoje varstvo vzela; prosila je tudi krajnsko kmetijsko družbo za nektere pripomočke in za svèt; družba ji je povedala, kar vé, in ji dala v pripomoč, kar ima.

Al naša misel je bila in bo vedno ta, da ni mogoče nobene asekuracije dober kup napraviti, ako se vsi kmetovavci, vsi poljski gospodarji cele dežele ne udeležijo take asekuracije.

Za postavo bi se moglo izreči, da vsak gospodar pristopi k tej asekuracíi; tako bi dobili vzajemno asekuracijo (wechselseitige Hagel-Assecuranz) ali po naše reči bratovšino zoper škodo toče. Taka asekuracija bi bila najcenejša in pa tudi popolnoma varna.

Kako pa bi se dala osnovati?

Pošten gospodar, ki se zapiše v asekuracijo, ne išče pri nji kakor v loterii sreče in dobička na kupe; on želí le, da se mu, kolikor je mogoče, škoda poverne.

Da se tedaj vsako prenapeto hrepenjenje po dobičku odverne, pa vendar vsakemu deležniku te asekuracije po pravici odškodovanje odmeri, se ujemajo tudi naše misli s temi, ki smo jih unidan v tedniku češke gospodarske skušnje brali, da naj bi se katasterska cenitev za podlago djala in vsakemu, ki mu je toča polje, nograde ali senožeti pobila, se toliko odškodovanja dalo, kolikor pridelek po versti (klasu) zemljišča znaša. Pri tem se vé da ne bo dobička na cente; al toliko bo vendar vsak gospodar povračila dobil, da bo mogel izhajati.

Kako pa bi se plačilo ali tarifa odločila, ki bi jo mogel zavarovanec ali deležnik odrajtovati leto in dan?

Ta tarifa bi se najpravičniše odmerila po davkovskem goldinarji.

Kdo pa naj bi škodo cenil, ki jo je toča naredila?

Po naših mislih bi bila poddružnica kmetijske družbe, ki je v tistem okraji, za to opravilo najpripravniša; ž njo vred naj se pa pri tej cenitvi tudi združijo župani in županijski odborniki po toči pobitih krajev.

Znesek povračil ali odškodovanja naj se po preteku leta ali konec leta po davkovskem goldinarji na vse gospodarje odloči ali razpartí.

Vsakoletne plačila od posameznih gospodarjev za to asekuracijo naj bi pobirale županije.

Po izgledu graške vzajemne asekuracije za ogenj se vé da bi se moglo napraviti potem v vsaki deželi središče ali glavno vodstvo, ki bi to reč v svoje roke vzelo.

Tako, mislimo, bi se dala ta reč dobro osnovati. Vsakoletne plačíla, ki bi jih morali gospodarji odrajtovati tej asekuracii, bi bile po tej napravi, tako majhne, da nižje tarife ne more biti pri nobeni drugi asekuracíi, in treba bi ne bilo, da bi se posestnik vprihodnje že vsakega sivega oblaka bal, ki se prikaže na nebu in mu žuga s točo posuti rodovitno polje.

Podavši pa te čertice bravcom našega lista ne morem drugač, da bi tudi ne želel, da bi deželni zbori to za blagostan vsake dežele važno zadevo vzeli v prevdarek in na noge spravili tako asekuracijo zoper škodo toče.

Gospodarske skušnje.

(Dobre tla v hlevih). Slavni prof. Lambl je v zboru gospodarske družbe češke po pravici tožil, da je gospodarjem premalo za to mar, kakošne so tla v hlevih, zakaj mehka zemlja serka gnojnico v-se in tako se najbolje gnojne močí sila veliko pogubí, zraven tega pa se hlev navzame tudi zopernega živini škodljivega smradú. To je dvojna napaka. On svetuje tedaj, v govejih hlevih asfaltni tlak napraviti, ki ni drag, ker za 1 kravo ne prizadene čez 30 novih krajc. stroškov. Neki gospodar je na drobno prerajtal, da je od krave poprej okoli 480 bokalov gnojnice leto in dan dobil; ko je asfaltni tlak napravil, pa je je dobil od krave 2040 bokalov, — tedaj 1560 bokalov zdaj več. To je silen razloček in vreden, da ga vsak gospodar pretehta.

Ker pa asfalt nam ni tako pri rokah, kakor tisto apno, ki se cementno ali hidravlično apno imenuje in se dobiva na več krajih (pri gosp. Prašnikarju v Kamniku, v Zagorji poleg železnice in drugih krajih) in ker se s tem apnom, o kterem smo še le unidan govorili v 26. listu „Novic“ na 205. strani, za vse take potrebe terden tlak, terdna kad ali kar si bodi naredí, bomo enmalo bolj na drobno popisali, kako se tak tlak napravi.

Napravlja se tlak iz cementnega apna, ki v hipu postane terd kakor skala, tako-le: Vzemi 4 dele debelega peska, 2 dela drobnega peska, 1 del pa cementnega apna (ali drugač rečeno: vzemi cementnega apna in štirikrat toliko debelega, dvakrat toliko pa drobnega peska) in prilij toliko vode, da je vsa zmes dobro vlažna (mokra). Ko si si napravil to zmes, daj si jo v škafih nositi na mesto, kjer si želiš tlak napraviti. Potem z bètom ali kicom pehaj ali tolci hitro in neprenehoma, da ti vès debeli pesek ne zgine in se vsede v tla, voda pa na verh stopi. Potem s prav drobnim peskom posuj tla in narejeno je vse, skor za večne čase. Štirje delavci (eden nosi pripravo skupaj, drugi jo meša, tretji napravljeno zmes nosi v škafu na mesto, kjer se tlak dela, in eden tù s kicom tlak pehá) so k temu potrebni, da vsak svoje delo storí. — Cent tega cementa (hidravličnega apna) veljá v Ljubljano postavljen 1 gold.

20 kr. Gosp. Prašnikar v Mekinah blizo Kamnika ga v stopah tolče in žgé. Gosp. Zalar, posestnik ljubljanske gostivnice „pri Slonu“, bo o tem vsakemu rad vse na drobno povedal, kar zvediti želí, ker on je dobro skušen v tem delu, ki se ga vsak delavec v pol uri lahko do dobrega naučí.

Živinozdravilske skušnje.

(Zoper drisko pri teletih sesajočih in odstavljenih in drugi mladi goveji živini) mi že okoli 20 let voda grenkih mandeljnov prav dobro služi. Voda iz grenkih mandeljnov, mleku podobna, se ravno tako napravlja kakor iz sladkih, le s tem razločkom, da se grenki mandeljni neolupljeni raztolčejo in v mlačno vodo denejo. Teletu pri sescu se dá pol maselca takega mandeljnovega mleka, ki se napravi iz 6 do 8 grenkih mandeljnov, odstavljenemu in močnejemu teletu se ga pa po maselcu daje, ki je iz 8 do 10 mandeljnov napravljeno. Ta pijača se daje teletu čez eno uro potem, ko je sesalo, ali pa 2 uri preden se h kravi pustí; pri odstavljenih in starejih eno uro preden se kermijo, ali dve uri po klaji. Odstavljenim teletom se mora med tem dobra suha piča iz šrotanja, pa le po malem dajati, piti pa prestana voda, nikoli pa kalna in premerzla; če je pa premerzla, mora nekoliko časa postati, da se pogreje nekoliko, preden se ž njo teleta napajajo.

Važen sklep goriškega deželnega odbora
gledé na slovenski jezik.
(Konec)

Kar se izobraženih Slovencov tiče, jih bolj dušne kot materialne zadeve tiščijo, in najmodrejši odborovi ali zborovi sklepi, kteri le na pospeševanje telesne koristi namerjajo, ne bojo domoljubnih serc potolažili, dokler narodnost ne obveljá. In ko bi se jim vse kraško kamenje v pšenične hlebe, in vse gore od Sabotina do Kerna v kalifornske rudnike spremenile, bi zapuščenim sirotam enako s tužnim glasom popraševali: kje so, kaj delajo mati? Kaj pomaga čverstemu sadežu rodovitna perst in vsi pogoji rastenja, če mu solnca in gorkote manjka? In ali v smert obsojenega pogernjena miza mar kaj veselí?

Zavoljo tega slišimo in beremo najrajše, da se naši možje, pri kteri koli priložnosti, bodi si v domačem zboru in odboru ali na Dunaji, v očitnih ali skrivnih sejah, javno ali privatno pred vsem za národne pravice potegujejo. Vsaka taka pridobitev, vsaka taka zmaga, je toliko več vredna, kolikor več se po nji narodno življenje hrani in brani.

V bolje razumljenje tega, kar naš odbor dela in sklepa, naj mi bo dovoljeno, kratko in kolikor mogoče, resnično karakteristiko naših odbornikov tukaj vverstiti.

Sostavljen je odbor, kakor je znano, iz glavarja gosp. grofa Vilh. Pace-ta, — gosp. dr. Kar. Doljaka, advokata, poslednjih 10 let mestnega župana, zdaj srenjskega svetovavca, in glavarjevega namestnika, gospoda Andreja Winkler-ja, adjunkta pri c. kr. okrajni gospóski goriškega obmestja, gosp. dr. Jož. Deperis-a, advokata, in gosp. dr. Al. Pajer-ja, kandidata za advokaturo; poslednja dva sta zraven tudi mestna svetovavca.

Grof Pace sloví kot pošten, pravičen mož; diči ga priprosta ravnota, in žlahno, nadloge človeštva občuteče serce; zveden je v kmetijskih rečéh in javnih opravilih; djanska skušenost z bistroumnostjo združena ga dela pripravnega za imenitno službo njegovo. Nemec po odgojenji, kakor več del tukajšnih plemenitnikov, stojí, priznavši, da za nemški živelj ni tukaj ugodnih tal, kot srednik nad narodnima strankama, in pomaga, kjer je treba, zaterti pravici na noge. Vsi Lahi ga čislajo. Deželne potrebe so mu znane; želja prenaredb in poprav pa ne maja zvestobe njegove do Avstrije in cesarja.

Dr. Doljak, pošten, častitljiv, učen mož. Znanstvo se vjema pri njem s pobožnostjo, in italijanizem ne dela katoliškemu prepričanju sile; znajden, kakor e v cerkveni zgodovini in kanoniškem pravu, se prederzne, kakšenkrat celó — sit venia verbo — konkordat, to je, cerkveno svobodo zagovarjati; imenoval bi ga našega Montalemberta, ako bi se neke stranke izmed preproste in izobražene goriške derhali ne bal, kteri je njegov značaj tern v peti, in ktera ga prav v duhu brezsramne dunajske „Preše“ sovraži in zaničuje. Njegovi zoperniki ga pa tudi zastran tega černijo, ker je v jezikovski in narodni zadevi pravičen; dobro bi bilo, ako bi se besede, ki jim jih je 13. junija v zboru mestnega svetovavstva pod noge zabrusil, germano- in slovenofagov prijele, besede: „vsak izobražen Goričan bi mogel vse tri jezike znati, italijanskega, slovenskega in nemškega“; (na dnevnem redu je bilo namreč vprašanje zastran učnega jezika na tukajšni realki). Ako še pristavim, da je najizverstniši parlamentarni govornik, ne bo treba ugibati, od kod... illae... Njegova največa pregreha neki je, da raje bere, kot piše. V zbor so ga Gradiščanje izvolili; Avstrii je zvest.

Gosp. Winkler je naš domačin, edini Slovenec v odboru. Da ga imajo za izverstnega jurista, za razsvetljenega in modrega vradnika, kteremu je duhomorno kalupovanje neznano, kterega bistro oko je že davno zapazilo in spoznalo, kar je v deržavnem in javnem življenji skaženega in pomanjkljivega in kako bi se dalo pomagati; da ga vikši in tovarši visoko čislajo in vse stranke spoštujejo; da mu zraven nemškega italijanski jezik tako gladko teče, da bi se bilo še celó italijanskim matadorom njegove kritike bati, ako bi se tako rešetanje z njegovim ostro nravnim značajem ujemalo: za vse to bi moglo tistim mar biti, kterih je skerb, da pride pravi mož na pravo mesto. Kar imam jez pristaviti, je to, da ga je gola ponižnost in priljudnost. Ure in ure se s pomoči in sveta iskajočimi kmeti ne kakor vradnik, ampak kakor prijatel, s čudno poterpežljivostjo tako umevno in po domače pogovarja, da jim more serce veselja igrati. Kakošen razloček med njegovim vedenjem in unim sirovim režanjem „parlè da cristian“! Za koliko bi bile ljudstva in vlada na boljem, ako bi se ne le nižje, ampak tudi višje službe takim možem podeljevale. — Winkler ni le po rodu in kervi Slovenec, ampak tudi po mislih in prepričanji svojem, in kolikor zmerniši in previdniši, toliko bolj intensivno in zdatno je njegovo postopanje po poti narodnega napredka; on vé, za kaj se poganjamo in kaj hočemo doseči. Da slovenski tudi piše, bi skor ne bilo treba praviti.

Dr. Deperis je italijanskih misel; pa akoravno se za italijanščino poteguje, ni moč reči, da je prenapet, in druzim jezikom posebno sovražen; saj je v poslednji zborovi seji še celó nemški jezik zagovarjal; njegovo pravilo, po vsem, kar slišimo, je: „medium tenuere beati“. Tudi zmernost kaj veljá!

Dr. Pajer je mlad pa zmožen mož. Na svetlo ga je še le letošnje volitno gibanje privabilo; naenkrat je kot prederzen liberalec zaslovel in ker gesla „odi profanum vulgus...“ ne pozna, in je vsegamogočen ljudovod duša italijanske stranke postal. V mestnem svetovavstvu, ki je večidel njegova stvar, ima veliko oblast, sosebno nad — ničlami. Svojih politiških misel ne mara skrivati in tajiti. Njegovo „ceterum censeo“ je: „proč z nemščino!“ Slovence je nekaj časa s plajščem enakopravnosti zagrinjal, pa ker je bil pri nekterih priložnostih zabil konjsko kopito zagerniti, je splavalo naše zaupanje po vodi. Ko bi se bil hotel od nas kako malo zmernosti naučiti, bi mu ne bilo tako težko Slovencom pravičnemu biti, kar bi se mu menda tudi iz kervoslovnih vzrokov spodobilo. Bodi si pa kakor koli, upamo, da se bo njegovo sicer blago serce saj o materijalnih zadevah, in kjerkoli si niste narodnosti vskriž, tudi za nas potegovalo.

Toliko mi se je zdelo potrebno povedati v pojasnjenje naših zadev sploh, kakor tudi zato, da se sedanja in prihodnja, za vso deželo važna delavnost deželnega odbora ložje presodi in ceni; zakaj veliko, da ne rečem vse, je na osebah ležeče.

V Gorici mesca julija 1861. M.

Stirje dnevi v zlatni Pragi.

Spisal Val. Zarnik. *)

(Dalje.)

Ko se je v Pragi lansko leto pervo narodno gibanje začelo, po dogodkih preteklega novega leta, pri volitvah za deželni zbor, se je v vseh časnikih mnogo govorilo o „besedi“, po nemški „Bürger-Ressource“. To je bilo zmiraj imenovano osredje českega národnega življenja, tù so se glavni možje pomenkovali o namerah za to ali uno reč; tù doli z balkona sta govorila dr. Rieger in dr. Krasa na razkačeno ljudstvo in sta ga pomirila. Radoveden toraj stopim na večer po pogrebu Šafařikovem v lepo poslopje sred mesta; v pervem nadstropji je že vse šumelo; čuti je bilo, da beseda je že polna gostov.

V dolgo, visoko sobano stopim, s ktero se jih je še pet takih ujemalo; bilo je vse natlačeno, ker danes je bil vsakdo sila radoveden, poslance iz ptujih krajev viditi. Rieger in Palacky sta ravno došla in stoterna „Slava“ jima je nasproti donela; od vseh krajev se jima poklanjajo in znanci jih radovedno poprašujejo, kaj je novega v „riški rady“ (deržavnem zboru). Spet zagermí „Slava“; vse tiší k vratam; došel je moravski poslanec dr. Pražak.

Začelo se je šeptati, ali pride dr. Toman ali ne? Poslušal sem na več krajih, ko so šeptali: „Si vidil že Toman-a? to ti je mož“ itd. — Deseta ura je že pretekla in dr. Rieger pošlje poslanca dr. P.... k Toman-u, naj bi gotovo domá ne ostal.

Hrup vstane; vse hoče spet pri vratih biti. „At žije Toman!“ „Slava Tomanovi!“ je od vseh straní germelo, ker dr. Toman je došel. Stopil je v sredo množice in zahvalil se po slovensko za tako preserčno pozdravljenje, sklenivši: „Mi od bregov južne Save in Vi možje od bregov Veltave smo vsi sinovi matke Slave!“ Z nepopisljivim navdušenjem so sprejeli zadnje besede; vem da, ko bi bilo sans gêne, bi bili dohtarja na rame vzeli ter ga nosili okoli.

Potihnil je sčasoma hrup in zbor pod vodstvom slavnega Lukesa je začel popevati junaške, navdušljive češke pesmi. Zopet vse vtihne in Lukes jame peti našemu poslancu na čast Jenkotov samopev: „Strune milo se glasite“. Pel jo je tako ginljivo, kakor da bi ga bil sam Prešernov genij navdihnil; rekel bi, da noben ljubček svoji dragi tako krasno ne prepeva, čeravno bi bilo mesca maja mu bleda luna v okno ljubice sijala.

Bili smo, prav po domače rečeno, židane volje, in ko bi trenil, je ura polnoči kazala.

Ko iz besede z g. dr. Toman-om domú prideva in se pogovarjava o slovesni večernici, ter me nazadnje zaspanec premaga, se obernem v zid, pobožno očí kakor colnar v tempeljnu proti nebu povzdignem in Boga hvalim, da nisem — slaven mož. Ker brez slave sem imel čas, kakor Arhimed, češki jedilni list — vulgo „Špajscetelc“ — študirati; ogledaval sem ga od verha do tal, na desno in levo, in se prepričal, da se po slovansko ravno tako lahko pové, kaj človeku diší, kakor v kulturo-noseči nemščini, čeravno bi v ljubljanski kazini in še morebiti „pri Mokarji“ protestirali zoper tako „demonstracijo“. Zakaj slišal sem, da v naših kerčmah je narobe svet, kakor sem ga včasih kakor mali fantalin na smanji dan na vélikem tergu namalanega pri Tiroljcih občudoval, namreč, da mora tù domači gost natakarjev jezik, ne pa natakar domačega znati! — Pa kaj se če; to je že pri nas nobel! Zna celó biti, ako bi po volji nekterih nem. exaltadosov šlo, da bi Ljubljančani vse stare frake in cilindre od Hervatov pokupili, ker potem bi bili lahko vsi, še celó Žabjičani, Krakovčani, Kravjedolinčani itd. strašno strašno nobel! Le tega ne vém, ali bi se naši pošteni Krakovčani itd. radi v škrice spreobernili.

Drugi dan (praznik sv. Petra in Pavla) je bil veliki zajterk (dejeuner à la fourchette) pri znanemu bogatemu in domoljubnemu volarju Fingerhutu (Naperstaku). Komaj sva si omamljena po svečanosti preteklega večera očí ribati jela, nam že strežaj napové, da naji gospoda Rieger in Palacky spodej čakata. — Hitro v kočijo, drr! in v pol uri sva bila v sredi vseh českih literatov, žurnalistov in kar je bilo drugih znamenitih mož. — Kakor pri ženitvi v Kanai v Galileji smo imeli mizo z dragimi jedmí bogato obdano pred sabo; čedalje boljše vino je prihajalo na mizo; nama neznane, amerikanske jedila so se verstile, ker gosp. Naperstak, nekdanji amerikanski gradjan, nam jo je prav „à la amerikaine“ napravil. — Hišna gospodinja, ali da se bolj nobel izrečem „la dame, qui faisat les honneurs“, je bila mlada prelepa deva njegove žlahte, ki je, vse drugače kakor Klara v deržavnem zboru, enaka preljubeznjivemu metuljčeku okoli nas ferfrala, s tem rusovski, s poslancom tehantom Morgenstern-om poljski, z nama serbski govorila. Bila je prava slovanska jezikoslovka. Še bolj prijetno je bilo pa jezikoslovje, ki je švigalo iz njenih prekrasnih očí. Spet sem rekel stisnjen v kotiček: Oh, kako je prijetno, da človek slaven ni! Milovanja vredni gospod dr. Toman je mogel spet vnovič roke stiskati, zdaj na levo ali desno kimati, smehljati se in horribile dictu visuque! že od jutra sta ga dva fotografa čakala in en litograf; vsi so mu mreže nastavljali ga zajeti, in nazadnje so ga vjeli; mogel se je, pri Bogu je milost! jim podati. Kakor sem rekel, jez sem se pa v kotiček spravil, ponižno Boga hvalil in jezikoslovje prelepih lesketečih očí študiral.

Od fotografa naredi gospod dohtar en skok v bližnjo majhno kerčmico si enmalo oddahnit, češ, saj tù sem incognito, al zmotil se je. Tanak in dolg natakar se je kakor snop pred njega postavil, poskušal se tako diplomatično smehljati, kakor Nace na Dunaji; al ni mu šlo revežu, ker še ni nikoli „Ost-Deutsche Post“ vredoval. Na me je pa od strane škilil in mi s trepavnicami migaje hotel povedati: „Le nikar se ne skrivajte; akoravno nisem bil sinoč v besedi, vendar „maniro“ vem za take priložnosti“ — in začel se je pripogovati in nama po češki „špajscetel“ tako patetično razlagati, da bi bil človek mislil, da nama od bitve pri Beli gori pripoveduje.

Domá naji je že čakal gosp. dr. Ferdinand Mikovec, vrednik Lumira in pervi češki arheolog, ter se prijazno ponudil, naji kakor „cicerone“ voditi od cerkve do cerkve, od kamna do kamna, in nama razlagati zgodovinske spomenike nekdaj tako slavnega naroda.

Gospoda dohtarja, navdanega že od nekdaj estetičnega duha, je vse mikalo; vse je ogledal in posebno se obotavljal v 800 let stari Tajnski cerkvi, kjer je pred 400 leti Janez Hus pridigoval. Jez sem si pa zmiraj mislil: To se tudi lahko bere v bukvicah, ki so v rudečem svinskem usnji vezane in za popotnike narejene (na priliko: Bädeker); spet sem večidel kakor colnar v tempeljnu pred cerkvijo počakal in ogledoval češke fiakerje in branjevke, ki so sèm ter tjè kakor okamnjeni sedeli in „Narodne liste“ prebirali, pa tudi nisem opustil pri vsaki priložnosti svoje pozornosti na „heske“ Pražanke oberniti, ki so, le verjemi mi, dragi bravec, veliko bolj mične, kakor 500 let in še več stare, kamnitne in okajene podobe svetníc. — Pa draga bravka ali bravec, da ne boš mislil, da sem brezbožen, sem z gosp. dohtarjem z veliko radovednostjo ogledoval cerkev sv. Vida na Hradšinskem homcu, cerkev, kjer je brez fraze vse povestnica, — kjer se še dandanašnji vidi kapela sv. Vaclava in tisti lanc sred vrat iz 9. stoletja, za kterega je on zagrabil, ko ga je njegov brat naskočil prebodil. — Znamenit je tudi

*) Po naključbi zakasnjeno.

*

grob sv. Janeza Nepomuka, ki počiva v sreberni trugi, ktera s podnožjem in svečniki vred (vse lepo čisto srebro) 36 centov tehta! —

Ob pol desetih zvečer je bila beseda spet polna, da se je vse terlo; brez številna množica ljudi se je na ulicah zbrala; vse se gnječilo. Hipoma se zasliši iz kakih 3000 gerlov veličanska slovanska himna: „Hej Slovani!“ Vsi ljudje se odkrijejo; bil je čudovit pogled: luna je sijala; vse je bilo v narodnih čamarah in nehoté sem se spominjal starih Husitov in Taboritev; zdelo se je človeku, da jih je Hanka iz Višehrada poklical, da grejo buditi sedanji nesrečni zarod in ga spominjati pretekle slave.

Ko krasna pesem vtihne, zadoni od vseh krajev širokih ulic: At žije Toman! At žije Toman! At žije Toman! Slava, slava Tomanovi! — in ni bilo ne konca ne kraja, dokler se ni sam na balkonu pokazal in kratke pa krepke besede ves nadušen zbrani množici govoril. Bilo je pervikrat, da se je slovenska beseda v zlatni Pragi tako slovesno slišala. — Ko je končal, je zopet donelo tisučkrat in tisučkrat: At žije Toman! At žije Toman! — in se razlegalo od ulic do ulic do tihega kraljevega Hradšina na unem kraji Veltave. — Na zadnje je dr. Rieger množico nagovoril, naj se razide v redu kakor je poštenemu, ustavoljubnemu narodu dostojno. In kakor da bi bil z mazincom mignil, se je vse mirno in v najlepšem redu domú podalo. Vidilo se je tù očitno, kako moč ima njegova beseda, ne rečem preveč, da večo kakor cel regiment policajev. (Kon. prih.).

Šolske rečí.

Po večletni navadi bomo tudi letos v pregled vzeli šolske zadeve na Jugoslavenskem; zato prosimo, naj bi se nam poslali šolski letopisi ali pa že napravljeni kritični opisi. Začenjamo pa ta predalček danes z govorom, ki ga je zložil učenec 6. gimnazijalnega ljubljanskega razreda g. Zupan in ga pri delitvi daríl izverstno in z veliko pohvalo govoril. Glasí se tako-le:

Pod zlatimi očesi nebne straže
Leží deželа majhina in tužna,
Obraz se lune ji vesel ne kaže,
Pod zrakom težkim in morivnim služna
Kam bo ozerla se, k' ji sreča laže? —
Pod jarmom turškim zdiha sestra južna,
Za Boga! zanjke v vozle zapletene,
Iz ktere ji rešítve ni nobene!

Zdaj nad Triglavom krajnskim in Balkanom —
Rumeno-zlata zora se razlije.
Alj kaže mi pomor pred svitlim danom,
Kak zemlja krí Slovanov južnih píje? —
O ne, pomoč je Višega krístjanom,
In blagor njemu, dober boj ki bíje,
Dobil od Boga krono bo pravice,
Ne bo zašel na zlobno pot krivice.

Pri Sisku bíje dober boj pravico:
Pa krajnski rod boj bíje ta junaški,
Z orožjem svetim in krepko desnico
Za Boga, narod naš, za rod hervaški —
Da slavski dom otél bi, kukavico,
Ji vodi močen bran Andrej Turjaški,
Da bi ne kukala in ne plakala,
Da veri stari zvesta bi ostala.

So zmagali, slovensko pesem peli
So možki, krajnski viteżini svoji,
Da bodo v pesmih národa sloveli
In mladež dvigali preslavni boji,
Kdar se na gorah kresi bodo vneli, —
Se bližali kervavi turški roji,
Zvečer pa nad Triglavom zor je goril —
Slovenija! tvoj dan še ni zazoril!

Došli na Krajnsko so in se vernili
Vsak tjè, kjer mu je dečku zibka tekla;
Kjer so ga mila mamica gojili,
Kjer ustnica je pervi glasek rekla;
Pa, ko so vsi že pred Turjakom bili
Je solnčna moč iz neba huda pekla;
Tam v senci lipovi junak se vleže,
Prepreżejo ga sanje, zlate mreže:

„Triglav v večerni zarji še kraljuje
In gleda dol na sine, krepke, blage;
Tam na Gorenskem oče stari čuje,
In mati mila toči britke srage,
Prijatel roke mu nasprot steguje,
In solzno oko gleda sestre drage,
Junaka strastno proti domu žene,
Alj udom dane ni močí nobene!“

„Na jugu se oblaki v kup podijo,
Germí — goreči strel na zemljo treska,
Možje se bledi tresejo, bojijo,
Kdo ne bi vstrašil čèrnega se bleska? —
Kar krive sabljice se zabliščijo,
Se Turkov vídi, kot pri morji peska,
Zvečer pa nad Triglavom zor je goril —
Slovenija! tvoj dan kdaj bo zazoril?“

„Pokaže tam trojičica se krasna,
Pokaže tù trojičica se mila,
In poje pesem bela Vila jasna,
Da vence bo neumerjoče víla,
Se zlega z gore govorica glasna:
Da ljubav bi domovja vselej klila,
Ko tukaj Linhartu, Slovenje sinu
In Cojzu in Vodniku Valentinu!“

„Se skrije v černi noči Vila bela,
Ne slišiš tam premehke harmonije?
Ne vidiš li presvitlega kerdela?
Okrog trojičice se zdaj ovije,
Na nebu vzdigne družba se vesela,
Tam Vodnik, Cojz in Linhart v zvezdah sije,
To zvezde naše so, ki ples imajo,
In Vile slavske okrog njih skakljajo.“

„Kak' svetijo gorenske tri se glave,
Ki sveti na nje blažena trojica,
Kak' skladajo se v petje vali Save,
Nad Verbo vzhaja zgodnja mi danica:
„„Največ svetá otrokom sliši Slave!““
Kak pesem poje savska tam kernica,
Junaka strastno proti Prešernu žene,
Alj udom dane ni močí nobene!“

„Že poka dan, danica draga zgine,
Se orel z bečkega gradú dviguje
Skoz Nemško na slovanske domovine.
Povsod veselja krik in hrup se čuje.
Okó žarí se na slovenske sine,
Ker njih krepost, zvestoba daleč sluje;
O zlati dan za zemlje avstrijanske,
Oj, zlati dan za národe slovanske:

Serce se širi v persih ognjeno
Vgledam ko tebe, mladi vladár,
Gledam ko tebi v lice iskreno,
Zrem ko očesa jasnega žar,
Pustil igračo smertno, jekleno,
Miren razvitek tebi je mar,
Miren razvitek narodov tvojih,
Srečo njihovo v persih 'maš svojih.

Vlada po Avstriji jasni pravica,
Narode strinja tesen obroč,
Čuje nad njimi ljuba desnica,
Dan je otrokom, vragom je noč;
Beži sovraštvo, beži krivica!
V vednostih mirnih občna je moč.
Avstrije orel stoj na višini
Narodov blagor, nikdar ne mini!

Kak sveti se Triglava trojna gora,
Ki jutranje jo zore svit objema!
Prišla je krajnski zemlji lepa zora,
Lep zor cesarju, narodu, obema;
Ne čuješ li čarobnega govora?
Slovenska zemlja, ti zdaj nisi nema,
Pač nad gorami zjutraj zor je goril —
Slovenija! tvoj dan je zdaj zazoril!“

Kratkočasno berílo.

Kdor po svetu gré, marsikaj zvé,

ali:

Kako se ujec Koča za „Novičarja“ poteguje.

△ — Popoldne po dokončani službi božji 23. rožnika 1861, ali štiri dni potem, ko je gosp. minister na predlog našega dr. Toman-a zastran vpeljanja maternega jezika v naših ljudskih in srednjih šolah odgovoril, da se zdaj kaj takega zatega voljo zgoditi ne more, ker morda tisti, ki slovensko mladost učijo, omenjenega jezika dovelj ne umé, in pa zato, ker še Slovenci toliko kupov potrebnih, zraven pa tudi nepotrebnih knjig nimajo kot druge ljudstva; prav takrat se majajo štiri osebe proti hiši, ki je zvunaj znamenje imela, da se znotraj za gotovi dnar lačen nasititi in žejen napojiti zamore. Pa te štiri osebe ne ostanejo v hiši, ampak jo skoz vežo in dvorišče naravnost proti vertu mahajo. Na vertu pa stojí lepa košata lipa, pod lipo pa več miz in ena izmed njih prav čisto belo pogernjena, okoli miz pa sivkasto pobarvane klopi. Za belo pogernjeno mizo se vsedejo ujec Janez Koča, njegova ljubljenca Štefan in Miha in pa ondašnji kovač Juri, njih rojak.

Mislimo pa, da preden se jedra te naše povestice poprimemo, nekoliko bolj na tanko o teh štirih osebah govoriti in sicer: Ujec Janez Koča, mož iz pretečenega stoletja, pošten, zgovoren in dobroserčen človek, zraven tega pa še do zadnje kapljice kervi skoz in skoz Slovenec in pa tak čislavec domorodstva, da, če je ravno čez štirideset let po svetu okoli hodil, izreke svoje matere nikoli spremenil ni. Oženjen ni bil nikdar, rad bi bil sicer Mihovo mater snubil, ko je vdova postala, pa ni mogel, kar bomo pozneje slišali. Sama ta pikica ga je nekoliko senčila, da je včasi malo svojeglaven bil, da, če je kaj poterdil, se mu je odgovoriti moglo: „Res je, res“, kar so mu pa vsi, ki so ga poznali, prav radi poterdili. Zvali so ga sploh le „ujca“. — Štefan, edini njegove sestre sin, kakor ga je pred drugimi imenoval, je bil kakih debelih štiri in dvajset let star. Miha „iz jarka“ po domače, ki bi bil lahko ujca Janeza pasterk, če bi bil smel njegovo mater snubiti, je okoli štirideset let bredel, in kovač Juri se je pa navadno bahal, da se je takrat na svet priklatil, ko so zadnje Francoze iz Krajnskega stirali. Ujec Janez se ni brati in pisati učil, pa jo je vendar tako deleč priplazil, da je svoje ime in priimek začerkati mogel. Štefan in Miha sta v N.... v šolo hodila. Miha je tri latinske, Štefan pa le štiri male šole doveršil. Juri se je v M..., kjer je tudi v nedeljsko šolo zahajal, kovačije izučil in je je toraj nekoliko po nemško lomil. Rojeni so bili vsi štirje v tisti deželici, ki jo je mili Bog nekdaj med Kočevje in suho Krajno stisnil. Gledišče naše povestice pa je blizo tam, kjer Kerka prebistri pridruža se Savi.

Ko se štiri omenjene osebe za mizo vsedejo, prinese v belem rešetcu Jerica, berhka hišna hčerka, tisti hip pet prav snažnih kupic, ki pa niso dost izpod maseljca deržale, prav toliko ploščekov in pa parov vilic in nožev; na to smukne kot miška v hišo in pride vale spet nazaj s hlebom soršičnega kruha in pa z bokalom mikavnega marvina, ki se je igralo in lesketalo kot da bi bil nasipal živega srebra va-nj. Ujec se od veselja pomuza, ter deklici reče: „Jerica! ti si pa vendar vsa moja, ni li rejs?“ — „Res je, res“ zaverne devičica pa v hišo steče. Na to nareže ujec pet kosov kruha, natoči kupice, ter na dalje beseduje: „Dali smo Bogu, kar je božjega, zdaj pa poskerbimo tüdi sami zase“ in tako začnejo jesti in piti.

Med tem, da naši štirje znanci pervi bokal spraznejo, pride še nekoliko drugih možakov na vert pod lipo. Vsak jih pozdravlja rekoč: „Bog Vas sprimi, ujec s tovaršijo“ ter se na posebno klop vsede. Jerica jim prinese, kar poročé, in kmali vse čeljusti melejo in po gerlih pa vince svoj „luk, luk, luk“ prepeva. Zdaj se pa ujec na prazni bokal kazaje oglasi: „Jerica! ti si na me pozabila, li ni rejs?“ „Res je, res“ odgovorí ona, ter po bokalu seže.

Nekoliko hipov mine, kar pride s polnim bokalom krepák in zal možak, za njim pa Jerica, ki je na velikem lesenem krožniku pečenega praščeka, ki je v rivčku zrelo krasno jabelko, v ušesih pa rožmarinove kitice imel, nesla in ga na mizo postavila. Ta novi gost, ki vale k ujcu gré in ga pozdravi in tako tudi Štefana, Mihata pa poljubi, pa ni bil drug nobeden kot Jeričin oče ali gostivničar, ki sta z Mihom posebna prijatla bila, zato ker sta tako dolgo sošolca bila, da je Miha šolo na klin obesel. — Janez, tako je bilo gostivničarjevo ime, pa je vseh šest latinskih šol doveršil in je potem gospodarstvo prevzel. Zavoljo umetnosti in možkega obnašanja ga je soseska tudi za župana izvolila ter ga čislala visoko. Ko Janez svoje gosti pozdravi, se vsede za mizo, potegne pečenko k sebi, smukne z jeklenico po velikem nožu, ter ga tako razdeljuje, da ga je le veselje bilo gledati. Na to vse ujcu podá; ta vzame svoj kos in drugi za njim. Pomenkvajo se med tem po navadi najpervo od vremena, zastran slabe letine, kupčije, pomanjkanja srebra, pa spet obmolknejo, ter pijó in jejo, kar jo sproži gostivničar: „No! kaj smo morebiti se tù na sedmino sošli? — Ujec ali ne veste, kaj da bo jutri? Sta li Miha in pa Štefan *) svoj pot zastonj storila, da bi tukaj dolgi čas prodajala? Ala! kupice na kviško, Bog vas živi ujec! spiti morate do zadnje kapljice! Tako je prav, židane volje bodimo, sej smo pošteni možje in nikogar se nam bati ni“. (Dal. prih.)

Književnost jugoslavenska.

Slavni gosp. Kurelac na svetlo je dal zopet nekaj novega, to je: „Pokorni i mnozini psalmi Davidovi‘ složeni v slovinski jezik na čislo i miru po Šimunu Budine-u popu Zadradninu“. Dodana je pesem Mrnavića „o muci gospodinovoj“.

Dodal je učeni naš prijatel znanstven pretres o jeziku Budinićevem, mično in točno kakor gosp. Kurelca poznamo. — Knjiga je posvečena gosp. Vončinu, in v tem posvečevanju tako govori o legi Slavenov:

„Preved narodni smo unim, ki so zinuli, da nas požrò; kteri zaničujò narodnost kakor pravijo, vendar pa svojo kjerkoli morejo vsakemu narivajo; še le po času se začuje, kako je silna in močna, da vse une druge stisne in pozoblje. Znajo oni, da nam je slavenska narodnost slaba; al oni bi želeli, da je še slabeja, da jo morejo ložej prebaviti. Nudé nam slobodo, al s tim pogojem, da nam ostrigó runo. Žalostna sloboda škopcu (koštrunu) ostriženemu! — In vender še njih nije sram grajati nas, da ne znamo, kaj je sloboda. Sloboden al svoboden je, kdor je sam svoj; pa če po svoje ne govoriš, al ne moliš, al ne živiš itd., nisi svoj. Al so nekteri narodi, kteri tim manj imajo obraza, čim se več izobrazujejo. Sinovi resnice premenili so se v sinove laži; eno govoré, drugo mislijo. Nije jim na sercu sloboda naša, kakor tudi ne naš nauk. Ker čeravno kričé: Vi sirovci! ne plašijo se od kakšnekoli sirovosti (saj si segajo celó s Turki v roke), ampak njim je slavenstvo odurno, njegova moč, slava in napredek ali vspeh. Na koga so se režali ti pitomi ljudje? Na našo prostost in neznanje? Niso, ampak peče jih, ker smo se napotili in namenili sirovca sleči in človeka obleči. Ne gnjusi se jim, da smo zaostali, ampak duša jim je zavidna zavoljo našega blagra, ki nam še ni gotov, ampak ki nam še le priti može. S te strani bo še slavenskemu narodu mnogo nepriličnosti. Prerok, ki ga nam je Budinić prestavil, mnogo

*) Miha še zmirom s konji na veliko ali debelo terže, pa ima svoje mešetarje in toraj večidel domá prebiva; Štefan pa že čez osem let kmetuje in se je barantii s suho robo popolnoma odpovedal. Pis.

se toži na svoje protivnike; al ako pregleda v duhu protivnike slavenske in bi zval na njih jezo božjo, vse bi se mu strune potergale. Pa še to je nesreča: vsak je pri nas druge misli, pa vsakega da podučiš in premagaš!“

Toliko iz posvečenja; vidimo na kratko krepko opisane tudi rane, ki pečejo nas Slovence. — Obširneji oglas bodo „Novice“ prinesle ob svojem času; za sadaj le toliko, da se obširna in lično natisnjena knjiga, dobiva tudi v Ljubljani v bukvarnici Giontini-tovi po 1 gold. nov. dn.

Dopisi.

Iz Topčidera pri Beligradu v Serbii 20. julija. Obljubil sem zvest dopisnik „Novicam“ ostati, in jim kmali iz Serbije to ali uno pisati. Da Vam pa ročno pisal nisem, so bile vzrok tega mnoge opravila, ki sem jih perve dní svojega dohoda imel; zakaj treba mi je bilo vse svoje dušne sile in vsako uro sveti cirilici in lepemu serbskemu jeziku darovati, v kterem sem žali Bože! neukretnež bil, in brez kterega zdaj živeti ne morem! Oh, da bi se bili pač moje dní po gimnazijah saj nekoliko cirilice učili in da bi vsaj zdaj se to godilo in v naših gimnazijah na vse jugoslavenske jezike ozir jemal, da bi bil Slovenec zmožen, si povsod pošteno in brez truda kruh služiti! Šel sem, kakor vam je znano, 18. maja, to je: binkoštno saboto skozi belo Ljubljano s svojo družino na Serbsko v svojo novo službo. Pervo noč smo hvala Bogu dobro prenočevali v Pragerhofu v neki mali leseni koči. Binkoštno nedeljo 19. maja derdramo celi ljubi dan po lepih, rodovitnih, spodno-štajarskih, hervaških in ogerskih ravninah; ogledujemo nezbrojne kerdela konj, volov, krav, ovác, koštrunov, prešičev, gosí itd. po teh lepih deželah; občudujemo lepo, veliko Blatno jezero (Platten-See) na Ogerskem, memo kterega smo se dobrih pet ur vozili; izpraznujemo in napolnujemo čutaro s sladkim vinom prav marljivo in po Ogerskem kaj po ceni, po 28 novih krajcarjev bokal; mislil sem, da dobro kapljico zastonj dobivam, ker bankovce smo po Ogerskem takrat že na štiri dele sveta razpotegovali in za dve fliki je bila moja čutara dvakrat polna. In tako pridemo v razpotegovanju bankovcov in praznenju čutare ob 9. zvečer v Buda-Pešt, v lepo glavno mesto ogerskih homatij. Tukaj se nam precej slaba godí; zakaj kvartirja nisem mogel nikakor dobiti ne. Iskal sem ga dobre dve uri in človeka sem plačal, da mi ga je iskati pomagal; al pri vsem tem je ura že 11. odbila in še nisem vedil, al bom kako sobo dobil ali pod milim, merzlim nebom prenočiti mogel. Kamor koli sem prišel in kjer koli sem poprašal po velicih in malih oštarijah je bilo vse polno ljudí in odgnali so me: Nimamo nič praznega! Se ve, Ogri so že takrat v svojem zboru veliko politiško štreno mešali, in to mešanje je mnogo radovednih ptujcov v Buda-Pešt privabilo in te mesti tako ljudí napolnilo, da sem po dolgem iskanju komaj malo pusto luknjo za eno noč dobil, v ktero sem kaj veselo stopil in za njo nad 3 goldinarje za prenočišče plačal, zakaj zunaj je tako ostra burja brila, da so meni in moji družini mraza zobje in čeljusti klepetali. — Mislil sem kaki dan v Buda-Pešti ostati in te dve lepi mesti bolj natanko ogledati; ker pa stanovanja dobiti nisem mogel, se vsedem drugi dan ob 6. zjutraj v barko, se peljam dan in noč po Donavi in pridem s svojo družino ob 5. zjutraj 21. maja v Zemun. Tukaj dam potnico podpisati, grém potem zopet v barko, se peljam kake pol ure skozi široko Donavo in Savo in pridem ob 8. zjutraj 21. maja s svojo družino v veliki Beligrad. — Tukaj me je precej neka groznica obšla, ko sem od svoje male apoteke, ki sem jo sabo peljal, 7 goldinarjev srebra plačati mogel — srebra pa nisem imel ravno dosti, skoraj nič; toraj sem menjal 80 goldinarjev bankovcov in dobil sem za nje 29 goldinarjov srebra in še nekoliko manj! To me je zlo poterlo.

Ko sem kvartir dobil, grem naravnost v popečiteljstvo (ministerstvo) in tam dobim na izvolj ali na svoje mesto v Karanovac, 40 ur od Beligrada iti, kjer bi imel 1000 fl., to je 500 tolarjev letnega plačila, ali pa v Topčideru, četert ure od Beligrada, ostati, kjer imam 300 tolarjev, zastonj dva hlapca, kvartir, derva in dva lepa verta. Da bi se pa dobro pomislil in izbral, mi dá popečitelstvo en teden odlaga. Odločil sem se po nasvetu slavnega g. Gavrilovića, popečitelja financije, v Topčideru ostati. Tisti dan, 23. maja, ko jez pridem v Beligrad, je prišel tudi starec Omer Paša v Beligrad in privlekel je s sabo 8 voz — polnih bab! Knez Mihael mu je svoje vojnike na proti poslal, in šlapala mu je vsa turška armada in vsi prebivavci turškega mesta, kteri turban nosijo, naproti; tako so mu tudi ptujci na proti capali, med kterimi sem tudi jez bil in lepega, sivega Ličana v obličje gledal. Serbi se za-nj niso nič zmenili; nobeden ga ni pogledal, nihče mu ni šel naproti; nikomur ni bilo za-nj mar; jezili so se pa grozno, ko so zvedili, da je v njih deželo in glavno mesto prišel, in brez da bi se bil pri njihovim knezu oglasil, zopet tiho peté odnesel.

Od 21. maja do današnjega dneva sem že nekoliko rečí za „Novice“ nabral in mislil sem jih v kratkem Vam poslati, kar nenadoma včeraj gosp. popečitelj Gavrilović k meni v Topčider pride in me popraša: Ali jez za kakega živinozdravnika v Ljubljani vem? Ko mu odgovorim, da ne vem, me prosi Vas, gosp. vrednik, poprašati, ako se kteri iz Vaše šole v Ljubljani ali na Krajnskem dobí, ki bi imel veselje na Serbsko iti. *)

Tudi vam povem, kar je vam že gotovo po avstrijanskih časnikih znano, da je zdaj 11 praznih služb za medicinske doktorje v kneževini srbski. Konkurs terpí od zdaj do 1. oktobra. Tukaj leží še dosti dosti neobdelanega svetá tudi za dohtarje, in če se koliko gibati hočejo, lahko dobro živijo s polno mošnjico, zakaj tukaj je vsega dosti in vse vse je prav po ceni, da morebiti nikjer tako. Posebno letos je tukaj kaj dobra letina; žita še nikoli svoje žive dní nisem vidil, kakor tukaj, in vinska terta je okoli Topčidera polna kakor brinje. Tudi sadje: češplje (slive), hruške, jabelka itd. je tukaj letos neznano obrodilo, češinj je bilo, da bi bil lahko ž njimi Donavo zasul.

Ob kratkem Vam bom poslal popis Beligrada in Topčidera, in nektere običaje srbskega naroda itd.

Dr. Ivan Kovač.

Iz Slovenskega Štajerja 1. avg. F. Š. — Smešnice, da veče ne morejo biti, nam je prinesla dné 24. julija graška „Tagespošta“, ki se ko žaba napihuje vsaki dan zoper narod slovenski, dokler se ne bode v prevelikem napihu razpočila. Kaj so zapeljane slepe sirote — srenjski predstojniki — podpisali in prosili, kakošno željo so slavnemu deželnemu vladarstvu predložili, zdaj vemo in smo brali. Kdor nima slame v glavi ali serca v petah, se smeja na glas tej prošnji. Nočem omeniti sramote in izdajavstva mariborskega volitnega okrožja, — žalostno je le, da sta deželna poslanca zvalila tako sramotno prošnjo; — le prošnjo iz okrožja sv. Lenarta v slovenskih goricah hočem na rešeto zdrave pameti djati in enmalo pretresti. Prosijo predstojniki 32 srenj — če je res? — vendar, da prav povem, prosi le eden; zakaj le eden izdajavec, ki slovenski kruh jé, je zavekal ko žaba v mlaki in drugi so jo pa zapeljani za njim potegnili — prosijo, da bi se v naših slovenskih šolah učilo le samo nemški; slovenščina naj bi bila le stranski predmet, ali kakor ga imenujejo „Nebengegenstand“. Uni mož, ki je zmazal to prošnjo in se naj berž iz Salomonovega verča naserkal modrosti, dalje spodaj pravi, naj bi vendar uradniki popolnoma zastopili in

*) Kdo želi omenjeno dobro službo živinozdravnikovo, naj se kmali oglasi pri vredništvu in pové, kako in kaj. Izučen kovač in živinozdravnik ob enem bi utegnil najbolj pripraven biti. Vred.

govoriti znali jezik slovenski: „dass jeder Beamte und Diener der windischen Sprache — ganz mächtig sei, — so dass er auf Begehren desselben ein Protokoll mit ihm auch in windischer Sprache aufnehmen könne“. Gospod R., ki ste pod svojo kečko zložili tako modrost, ali ne čutite, da ste z nosom vdarili v zid? Pravite, da „v šolah naj vse nemški bo, in uradniki vendar naj slovenski popolnoma znajo“. Ali mislite, da učen Slovenec s hruške pade? Ako se že šolar v šoli slovenščine ne vadi, kako mu bo odrašenemu mogoče pravilno govoriti in pisati. slovenski? „Nebengegenstand“ je pri meni — in tako sodijo vsi zastopni možje — tak predmet, kterega, ako se hočeš učiti, je dobro; če ne, ga pusti ali se ga le na pol naúči. Gospodine R., kje pa ste se vi nemščine učili, znabiti v slovenskih šolah, ker je bolje ne razumete? Dolge leta ste po uradih služili, pa še vendar nemški ne znate. Vaša prošnja je bila polna pravopisnih pogreškov. Ako vi sami nemški prav pisati in umetno besed staviti ne znate, ki ste se toliko let vadili in učili, kako se prederznete terjati, da naj bi otroci se v naših deželnih šolah prav nemščine navadili? Gotovo se je predstojnik iz šikarske srenje M. tudi učil, ko še so bile šole po starem kopitu vse nemške, in tudi še mariborske šole ljukat hodil, — in lejte, kako modruje z nemščino, ko je zraven svojega imena na uni prošnji še dodal sledeče besede: „Wie weit kommt man nur mit der slovischen Sprach? Daher wolle Gott diesen Irrthum behüten; slavisch ist ohnehin die Muttersprache, sie braucht nur Vervollständigung, hiebei lebe hoch die deutsche Sprache.“ To je nemščina, da se Bog usmili! Kdor le kake besede ziniti zná, že misli, da segne s svojimi možgani do nebes. Gospodine R.! ako ne morete biti bolj prebrisan zagovornik nepravične reči, ostanite raje tiho v svoji puščavi, da se vam svet ne bo posmehoval. Našega slovenskega naroda vi osrečili ne bote — ne poznate ga — le njegov kruhek poznate; ta vam je dober; dalje vaša ljubezen do Slovencov ne sega.

Iz Vranskega. 2. avg. ✝ — Začerkajte, ljube „Novice“, v letnice dragega nam slovenstva spet novo znamnje narodne naše zavednosti. Mnogo smo dosegli, če govori onih korenjakov, ki slovensko zastavo pred svetom razvijajo, v sercih naših odmevajo, če se njih zlate besede razumno tehtajo in — priznavajo. Kar je Černe v deržavnem zboru 27. junija brez strahú in bojazni izustil, kar je od vlade terjal, da se narod slovenski sužnosti reši, to je v nas vzbudilo živo navdušenje. Ker pa drugega ne moremo storiti, se čemo vsaj pred celim svetom na govornikovo stran vstopiti, naj se ve, da njegove besede pogumno in dobre vestí podpišemo. Zató pojde prihodne dni iz naših posavinskih krajev serčna zahvalnica do slavnega moža, v kteri se tudi poprosi, naj še zanaprej naše človeške pravice krepko brani, združen s Slovencom par excellence, našim Tomanom. Da se pa nemškutarskemu kerdelu, ki vedno vpije, da kmeta slepimo, da „agitujemo“, ki pa ne pomisli, na kaki način da so se podpisi za njeno contrapeticijo (žalostnega spomina!) nabirali, da tedaj temu kerdelu precej dolgi jezik prikratimo, povemo, da se podpisi za zahvalnico le pri omikanih, pri „intelligenčii“ naših sel in tergov nabirajo, ki so brali Černetov govor, in ki so poklicani ga pretehtati, ki tedaj po vlastnem umu in sercu, brez vsakega upliva, čast dajejo, komur čast gre po svojem živem prepričanju. — Ne odrekajte zadnjič mestica v svojem listu novici, da je preteklega mesca silen ogenj skor polovico Mozirskega terga pogubil; morebiti se vendar le oglasi kaka blagodarna duša.

Iz Volovskega v Liburnii. A. A. — V nedeljo 21. malega serpana je bil za nas dan veselja, ker zapele so nam pervikrat slovesno naše nove orglje, za ktere nam je lansko leto presvitla cesarica Maria Ana 800 gold. podarila. Zares lep dar, za kterega se moramo še enkrat očitno zahvaliti; čast in preserčna hvala pa tudi našemu za olepšanje cerkve neutrudljivemu gosp. plovanu Alojzu Kranjcu in vsem dobrotnikom, ki so skerbeli in se trudili, da smo izveršili delo, za ktero se je 3000 gold. potrosilo. — Orglje nam je naredil Vincenci Tonelli iz Brešije, učenec slavnega Janeza Tonoli-ta, kterega cela Italija dobro pozná in čisla. Imajo 27 premenov, med kterimi posebno lepo in milo zapojó: corno inglese, corno di caccia, flutta soprano, voce umana, viola basso, ottavino militare; timbali, tromboni in contrabassi pa bobné, da se človeku serce trese. Posebno umetno je notranje delo in mehovi; le 2—3krat zavertiš, in okoli in okoli 10 mehov, kakor morske pošasti svoje žrela odprejo. Imamo orglje, da jih po celi Istri do Kopra ni jednakih; vse nam je jako všeč, le z „lovskim rogom“ naši lovci ne bodo zadovoljni, ker si bodo zanaprej zastonj hlače in škorne tergali; gotovo so jo vsi zajci pervi dan, ko so strašni glas zaslišali, v verh visoke Učke potegnili. Nočem pa obširneje o tem pisati; bojim se, da bi me kak šolmašter po perstih ne kercnil. Pišem le to, kar so mi možje povedali, ki se bolj na to razumejo kakor jez sam in le za to, da pohvalim mladega umetnika. — Povedal bi Vam še kaj o naši politiki, pa se zopet bojim, da bi nam iz Idrije in Teržiča ali še celó iz Udmata in Deutschbroda kak „Ehrenbürger-Diplom“ ne poslali; za zdaj molčimo in prosimo Boga, da bi nas take piškave časti obvaroval in nas oslobodil od vseh Nacetov in Avgustov, ki „ex professione“ našo reč zatirujejo.

Iz Goriškega 30. julija. L. — Naj vam tudi iz naše doline pišem kaj malega. Povem vam, da vsi hrepenimo po tem, da bi se Cesarjeva beseda kmali spolnila in bi dobil tudi slovenski narod svoje pravice v kancelijah. „Sila kola lomi“ — kaj mora terpeti tisti, kteri ne zastopi nemškega jezika, naj vam povem, da poznam dobro prostega kmeta, kteri je pretečenih 10 let bil v naši srenji za župana; mož dobiva iz kancelij vse pisma po nemški pisane; hči njegova je slovenski jezik dosti dobro razumela; al kaj mu je to pomagalo? Mogel je revež okoli hoditi in si iskati človeka, da mu je pismo razložil. Župan se teh postav naveliča, in kaj si izmisli bistra glava? Začel je vsaki pot karte (pisma) natanko gledati in kmali je bil kos; razločil je vsako karto po farbi. Nekega dné pridem v oštarijo; kmali pride tudi naš župan in en svetovavec (prisežen) ž njim; vsedeta se zraven mene in oštir prinese bokal vina. Njegov tovarš pobara: „oče župan, kje imate tiste karte, da jih pogledam, kaj nek je? Oče župan segne v žep in potegne cel snopič kart iz njega. Njegov tovarš jih hoče prec vzeti, ker se je nekoliko več zastopil na pisma; al župan jih derží terdo v roci in pregledava od zvunaj po papirji; kar na enkrat pravi: „ta je tista, po kteri prašate.“ Dobro! oče župan, vi ste res bistra glava, ker poznate po barvi papirja karte, ne pa po pisanji.“ Oče župan se nasmeja s pipico v ustih in pravi: „pustite me; sej so me že dosti naučili in še zmiraj me učijo, pa le ob to moje gré.“ In res koliko bokalov vina je mogel plačati, preden se je toliko naučil, da vendar nič ne zná. Zato pravi: „oj, da bi nikoli ne bil imel te službe, bi bilo dosti boljše za me.“ Po takih prigodkih se pride ob edinost in ljubezen med kmetom in gospósko; ko bi se pa v pisarnicah domačim ljudém vse v domačem jeziku pisalo, bi bil slednji bolj zadovoljen in ne slišale bi se take tožbe. — Kar letino zadene, pri nas srednje kaže; sená je dosti manj od lani; turšica še lepo kaže; fižola bo prav po malem, ker dosti germičev nima nič stročja; vinska terta je dobro kazala, pa so jo nesreče zadele: pervič slana, drugič rosa, in tretje pa, kar se je še največ bati, je bolezen, ki se je že zlo razpasla, da so že celi grojzdčiki po nekterih tertah s pepelnato moko potreseni. Slabo bo za kmeta, ako se bo ta bolezen še bolj razširila. Kakšna bo za druge sadeže, bomo vidili vprihodnje.

Iz Cerkljanskega okraja na Goriškem. O bregu na levi strani reke Idrije, v Šebreljenski soseski se je najdel lep marmor; vsake sorte barve se v njem vidijo.

Že po mnogih cerkvah sem vidil marmor, al skor bi rekel, nikjer ne tako lepega. Kdor kaj več o tem zvediti hoče, ali tudi pokažo (mušter) imeti, mu radi postrežemo. *) Dasiravno so slabe poti pri nas, pa vendar tudi z naših hribov se izpelje. Ravno zdaj se izdelujejo 3 kamni za cerkev Matere Božje v spodnji Idrii.

Iz Opačjega sela na Krasu 1. avg. — Ravnokar smo prejeli misijonske pridige, ki so v Gorici pri Sohari v slovenskem jeziku na svitlo prišle. Spisal jih je slavnoznani gosp. F. J. Kaffol. Kdorkoli njegove poprejšne dela pozná, ne bo tajil, da pravo mojstrijo razodevajo; al to delo je krona njegovega uma. Vidi se v njem, da gosp. spisatel duh današnjega časa popolna pozná in tudi zdravila vé, ki se sedanjim dušnim boleznim posebno prilikujejo. Razlaganje je prosto in prav razumljivo. Jezik je skoz in skoz gladek, čist in pravilen; beseda mu je mogočna. Lahko rečem, da takih jedrastih pridig v slovenščini še nimamo. Zatoraj, Slovenci! sezite po njih; obljubim, da dnarcov ne bote zavergli. — Letina se nam je letos slabo sponesla; kar ni suša vzela, je poslednji čas toča pobila. — Mnogo si naša duhovščina prizadeva povzdigniti Kras na višjo stopnjo izobraženosti. Povsod se šole vpeljujejo; al žali Bog! v teh nemilih okoljnostih so skoraj prazne. Naš kmet še ni prepričan o potrebi ljudske šole, zatoraj otroke rajše domá prideržuje. Bog, pravi on, se lahko časti brez knjige; kancelijska pisava je pa le v tujem jeziku, kteri se v naših šolah ne učí. Kdaj nek se bo scimil kak sad iz zagotovljene nam ravnopravnosti?!

Iz Novega mesta dné 2. avg. Istinovič. — Da se takim ljudém, ki niso ne kuhani ne pečeni, nikdar vstreči ne dá, se je očitno pokazalo zadnji dan p. m. Ta dan so tukajšni dijaci obhajali konec šolskega leta. **) Pri zahvalni sv. maši so peli „Te Deum laudamus“ namesti po nemški, kakor vselej, po slovenski. To jim je tako zajedalo, da je — se ve dá brez premislika — nekdo rekel: „Das ist eine Demonstration!“ Ko pa je v šolski sobani nemški govornik temeljito dokazoval, da prava omika izvira iz gerške in rimljanske ali latinske, in da kdor iz nje ni zajemal, se zastonj med prave omikane šteje, so se tako razjezili, da je bilo strah; kar pobesili so očí in stermeli v tla. Ko pa je slovenski govor se pričel, so bili celó nemirni, posebno ko so zaslišali ime Toman-ovo, Černetovo itd. Nekteri so celó kopita pobrali in zapustili sobano. Taka je! Ali bolje bo, ako Bog dá in volja Cesarjeva!

Od Savske Pečí na Dolenskem 1. avg. — Gotovo ste čuli, dragi bravci „Novic“, kako da je krošnjarjem nemške kulture okoli Marburga možgane vnela naša prošnja, da so celo v svoji sveti jezi skovali drugo naši ravno nasprotno, ter da bi ne dišala čisto po nemškutarsko, so ji na čelo narisali: „Wünsche der slov. Bevölkerung in Südsteiermark in Bezug auf die deutsche Sprache“ in ji na rep obesili imena vseh tistih srenj, kterih prebivavce bode vprihodnje „Nemčija“ za svoje sinke štela. To od pete do glave tako čudno skovano prošnjo bode neki deržavni svetovavec nesel o ministerstva, da se po nji vsi prebivavci naštetih srenj vdeležijo milih žarkov nemške kulture, po kteri revni kmetič slovenski tako željno hrepeni. — Pa tudi znani červič, kakor „Ost und West“ tisti glasoviti graški list imenuje, si je pri tej priliki zaslužil svinčeno svetinjo, ker je neutrudljivo na svojem herbtu košček za koščkom te peticije svojim bravcom donašal. Tako se je pripetilo, da je tudi našemu okrajnemu glavarju donesel omenjeni červič to prečudno prošnjo. — In žalibog! tukaj je padlo zerno na zemljo, in bi bilo skoraj kal pognalo in sad obrodilo. — Berž pokliče ta gospod pred se ravno pričujočega župana in srenjskega svetovavca boštanske županije, ter jima na perste našteva dobrote in dobičke, ki izvirajo iz nemške kulture, in jima razodeva, kako zlo zlo potreben da je našim kmetom nemški jezik; potem jima naročí, da naj velita tukajšnjemu učeniku, da naj nemški jezik bolj in bolje v šoli uči in sploh nemščino kolikor mogoče pospešuje; zakaj to mu srenja lahko zapové, ker ga ona zderžuje in plačuje. Ko bi se tega posla branil, naj srenja gospod fajmoštra prosi, učeniku njegovo opornost zaverniti, ter skerbeti, da se ta želja srenje natanko spolni, ker slovenski jezik gotovo nikdar ne bo vpeljan ne v šole ne v kancelije. Tudi je imenovani gospod predstojnik možema na vest naložil skerbno speljavo tega naročila. Ako pa, pravi gospod dalje, vi pri svojem gospod fajmoštru nič ne opravite, naredite prošnjo, kakoršna je tale, (s temi besedami podá enemu dva lista tistega graškcga časnika, v kterih ste omenjene peticii unih štajerskih okolic natisnjene, in jo pošljite naravnost na Dunaj do visokega ministerstva. Tako je gospod naročal. Al da je in bo vse prizadevanje predstojnikovo brez vspeha ostalo, je gotovo, ker se je ravno naša srenja v slovenski prošnji vsa podpisala, in sicer ta dva moža najpred, zatoraj nočemo v drugi odmetati, kar smo v pervi prosili in želimo tudi iz serca, da se nam spolne. Vi nemškutarji pa na desno in levo! le kujte pisma ali kar koli hočete zoper nas Slovence počnite, ki vam gotovo nič žalega storili nismo. Nič ne boste opravili; dolgo dolgo že čutimo potrebo, da se nam, kakor so nas oprostili tlake in desetine, tudi oprosti naš domač jezik in da ne bomo tujci na lastni domači zemlji; mi se terdno deržimo obljub, ki so jih milostljivi cesar vsem narodom storili. Deržati se hočemo postavne poti, in vse skrivno in očitno zopervanje nas ostrašilo ne bo.

Tone Planinec, kmet.

Iz Cernomlja. 2. avg. J. K. — Pretečeno sredo smo poslali iskrenemu zagovorniku naših narodnih pravíc g. dr. Toman-u zaupno pismo v Beč; *) podpisali so ga častita naša duhovšina, župan černomelski z odbornikoma, šolski vodja in učitelji, mnogi posestniki, tergovci in obertniki; pridjale so se tudi zahvalne besede verlemu gosp. Černetu. Ker vemo, da nismo nič novega rekli, kar bi se ne bilo v hvalo visoko častitima gospodoma že večkrat reklo, bo zadosti, da drage „Novice“ le svetu povedó, da tudi mi Černomljani se zavedamo svoje dolžnosti do svojih dobrotnikov in da iz serca, ne po sili, damo hvalo komur hvala gré! „Naprej torej, blagi gospod dohtar!“ — se glasí konec zaupnega našega pisma do g. dr. Tomana „le naprej na poti pravíce serčno in pogúmno, kakor ste začeli. Saj gre za blagor in čast mile domoviue naše. Ne obupajte, če nam je sedanji hipec na videz malo neugoden. Na en mah nobeno drevo ne pade. Mi zaupamo na Boga. Oni, ki je Bog pravice in resnice, ki vse narode enako ljubi, ne bo tudi našega mirnega in pobožnega ljudstva pozabil.“

Iz Ljubljane piše „Danica“ pod naslovom „Vsakemu svoje“ sledečo veselo novico: „Za gotovo slišimo, da visokočastita škofijska zakonska sodnija pod vodstvom prečastitega korarja dr. Jan. Pogačarja že nekaj časa napravlja slovenske zapisnike (protokole) s slovenskimi pričami in vdeležniki, in jim tudi razsodbe po slovensko daje. Slava prečastitljivi duhovski vradnii, ki s takim ravnanjem blagoserčno razodeva, da so ji potrebe ljudstva nad druge stranske ozire in se krepko vzdiguje iz oklepov starih presoj, kakoršne le močni duhovi brez maloserčnosti precepijo. Prav in spodobno je, da v pravičnih rečeh duhovstvo naprej stopa in tudi drugim vradnijam lep izgled daje, kako naj ravnajo z ljudstvom v njegovih potrebah. Zakaj, če dajemo cesarju, kar je cesarjevega, dajmo tudi ljudstvu, kar je njegovega. Sicer bote pravica in ravnopravnost zmirej ostale prazne besedi — le samo na papirji, s čimur ni nikomur ne vstreženo, ne pomagano.“

---

*) Vredništvo „Novic“ bo povedalo več o tem.

**) O tem drugo pot kaj ve Pis.

*) Ker gosp. dohtarja zavoljo bolehnosti že več časa ni v Beču, mu bojo iz deržavnega zbora že pismo poslali na njegov dom v Radoljco. Vred.

Iz Ljubljane. Na prošnjo mnogih posestnikov, ki imajo svoje zemljiša na ljubljanskem mahu (morast), je tukajšna kmetijska družba do komisije, ki je postavljena za vodstvo sušivnih del na močvirju, se obernila s prošnjo, naj bi poskerbela, da bi zavoljo dolgočasnega zajézenja Ljubljanice po Gruberjevem kanalu, kjer bojo nov most zidali, v prihodnji jeseni itd. po zaderžavani vodi se ne napravile povodnje na mahu. Slavna komisija je odgovorila na to, da 3 leta z letošnjim letom vred bojo terpele dela v Gruberjevem kanalu s predorom vred pod Štepanovo vasjó; jéz pred mostom pa je neoblodno potrebna, da se dela ne overajo. Ako bi utegnila iz tega kakošna posebna škoda žugati pridelkom na mahu, se bo komisija obernila do sl. c. k. vladarstva in pomoči prosila. Kar pa se tiče Gruberjevega kanala, se ta ne bo tako globok napravil, da bi Ljubljanice po mestu kadaj zmanjkovalo.

— Po cesarskem dovoljenji od 23. p. m. se bo napravila tukaj pravoslovna (juristična) družba, za ktero je z gosp. dr. C. Costa-tom in gosp. J. Brolich-om c. k. dež. sodn. svetovavcom prosilo še 13 drugih pravoslavcov; ob enem so družbi tudi pravíla (štatute) poterjene.

— Ker deržavni zbor praznuje do 12. t. m., se je veči del poslancov podal domú; prišli so tudi krajnski. Mnogo se govorí, da pride g. dr. Rieger 16. t. m. ogledat naše rajsko Bleško jezero; al ker nobeden nič pravega ne vé, je ta novíca menda le samo živa želja, da bi ljubljenec Slovanov, o kterem sedaj ves svet govorí, obiskal tudi slovensko zemljo. Oj, to bi bilo, to stavimo, spet gradiva na kupe za dopisovavce v Beč, Terst in Gradec; ti možaki, ki preiskujejo človeku „serce in ledice“, bi berž izduhtali kaj, kar nobena poštena duša ne vé, kakor je unidan dopisnik „Triesterci“ na vrat na nos nesel laž po svetu, da je neki gospod v veseli družbi zdravico napil „slovenskemu kraljestvu“, čeravno je zdravica veljala le „vsem Slovencom.“ Za gotovo smo slišali, da so priče same ne razumeče slovenski jezik preklicale pervo spričbo pri c. k. policii; al dopisnik „Triesterce“, ki je ta preklic gotovo še tisti dan zvedil, ni še dosihmal tako pošten bil, da bi bil preklical svojo laž.

— Sedaj pa še eno novico. Gosp. Nace Kuranda je Slovan! Kaj zlodja! to ni mogoče. Vendar je taka; beríte le „Ostd. P.“ list 206., pa bote vidili, da celó v „Leitartikelnu“, kjer „Ost u. West-u“ „Zurechtweisunge“ daje, je zgrabil tudi češke „Narodne liste“ in naše slovenske „Novice.“ Kako bi to mogel, ako bi teh časnikov ne bral? Vendar se motite! Od „Narod. listov“ le vsaki dan toliko resníce zvé, da mu grozno presedajo, „Novice“ so mu tern v peti od tiste fotografije, ki jo je gosp. Zarnik tako klasično napravil v 22. listu in ki mu ga je „Preša“ iz goli kristjanske ljubezni v nemški jezik prestavila. Al, kaj morejo „Novice“ za to, da mu je g. August Zang tak serčen prijatel? Ravno tako malo kakor morejo „Narod. listi“ in „Novice“ za to, da „galanthomme“ Kuranda „resnico“ „pöbelhafter Ton“ imenuje. Slovenci imamo pregovor: „resnica oči kolje“, po Kurandovi nemščini se pravi to: „pöbelhafter Ton.“ — Gut gebrüllt!

— Naš izverstni pesnik gosp. Gr. Krek se je s svojimi pesmami v „Novicah“ in „Glasniku“ Slovencom tako prikupil, da bode gotovo vsakega domoljuba veselilo slišati, da njegove pesmi pridejo iz tiskarnice Blaznikove kmali na svetlo.

Iz Ljubljane. *(Drobtinica solí neslanim nemškutarjem).* Iz Prage smo prejeli te dni nemško humoristično pesem, izdano po gosp. Jos. R. Wilimeku, ktera pod naslovom „Der Sprachenklangmesser“ prav mično šiba burke tistih norcov, ki brez znanja nemškega, še manj pa slovanskega jezika zasmehujejo slovanski jezik. Ker se tudi pri nas takih „närrischer Sprecher bei Tafeln“ v gostivnicah itd. ne manjka, jim priporočamo omenjeno Wilimekovo „Sendschreiben“ od konca do kraja; veči del te pesmice je humorističen; konec pa je resnoben; en kosček tega konca ne bi utegnil škodovati, ako ga postavimo v „Novice“; le častite bravce, ki ne razumejo teh verstíc, prosimo za zamero, da jim vzamemo ž njimi kahih 40 verstíc, jih pa odškodujemo s priloženim listom za to. Tako-le se glasí humoristično-resnobni konec:

Du gehst weiter noch, nennst jedweden der Slaven fanatisch,
Wer das natürliche Recht der Volks-Stamms-Sprachen vertheidigt;
Ich nenn' Sprachenfanatiker blinde Verächter der Sprachen,
Die man nicht kennt und aus Uebermuth sie vernichtet will wissen.
Mir sind Sprachen ein Geistesgebild, unvertilgbar ihr Wesen,
Selbst mit Gewalt unterdrückt nach hundertjährigem Schlafe
Wiederbelebt ihr Geist erwacht zum erneuerten Leben.
Zwang der mächtige Römer dem Gallier Sprach' und Gesetz auf,
Ging doch unter die Zwangskultur in der Mischung der Zungen.
Barbarei brach ein, ein Babel der Sprachen-Verwirrung,
Bis der Prozess nach Tausend Jahren das Chaos geklärt hat
Und Neu-Sprachen entstanden — nicht gallisch, nicht römisch!
Willst den Römer spielen bei uns, um schnell zu verbreiten
Deutsche Cultur durch totale Verbannung der heimischen Sprache
Aus Amtsstuben, Gerichtskanzleien, aus Kirchen und Schulen?
Hundert Jahr man treibt das Projekt: wie ist es gelungen?
Du lachst über das struppige Slavisch-Deutsch der Caserne:
„Halberdoh! Wallethous! Strof, Krumfotter, Umberstim, Felaab!“
Lach' auch über das Kanzleideutsch: „Pzirk, Krichtsdünner, Standar“;
Lach' auch über das Hauptschuldeutsch, lach' über die „Folschrift“,
Ueber die „Lerigion, Stihand“ und andres Geplauder.
Das sind Pfropfer der hohen Cultur von bildenden Geistern,
Welche bei uns nach der Leier die fähigste Jugend vergimpeln.
So ein Gewäsch wird kaum nach tausend Jahren französisch!
Lass von dem heidnischen Experiment! Ein besseres Mittel
Kennt man wohl, das sicherer führt zum erwünschlichen Ziele.
Besser gedeiht die Cultur im Boden der heimischen Laute:
Fruchtlos wird nur gebüffelt das unverstandene Fremde.
Menschen erzieh'n ist Verdienst, nicht Staare und Affen dressiren!
Triffst Du ersteres nicht, taugst höchstens zur Menageriezucht;
Dort ist der Schlag des Stocks und das Knallen der Peitsche verständlich.
Cosmopolit, ist das die Sprache des Cosmopoliten?
Welt-Sprachmeister, gedenkst die Cultur so fort zu betreiben?
Nein! Du gewinnst nicht Dank, nicht Rnhm von diesem Gebahren.
Lass doch singen den Vogel, wie ihm der Schnabel gewachsen!
Achte den Kaiser-Spruch von gleichen Pflichten und Rechten:
Nur so sitzen dann wir fein neben-, nicht übereinander!

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Dunaja. *(Iz deržavnega zbora).* Spodnja zbornica je dognala sklepe o odpravi fevdne zveze. Poslanci češki in poljski se niso udeleževali ne pomenkov ne sklepov. V seji 30. julija je minister Rechberg odgovoril na vprašanje zastran ustavnih zadev v Kurhesii, kteri odgovor je bil pa zboru toliko manj po volji, ker je določno zvedil, da po ustavnih postavah se zbor v unanje zadeve cesarstva nima nič vtikati. V tej seji je v imenu svojih družnikov poslanec Kuziemski vprašal ministerstvo: kaj se bojo gruntne bukve osnovale in vredile tudi v tistih deželah, kjer jih še nimajo, pa so za varstvo zemljišnega premoženja tak silno potrebne? V seji 31. julija je poslanec dr. Haan s svojimi družniki vprašal ministerstvo: zakaj se gornje-avstrijanski deželi lastne hiše v Lincu in Welsu deželnemu odboru ne izročijo, ker jih sedaj za se potrebuje? dr. Mühlfeld pa, zakaj se dolnjo-avstrijanskemu deželnemu odboru ne izroči popolno gospodarstvo s premoženjem, ki ga ima zaklad gruntne odveze? — V seji 2. avgusta je poslanec Krommer govoril o notarjih in potrebo dokazati si prizadeval, naj bi se notarstvo pre-

*

naredilo, na kmetih vse opravila notarjev ces. sodnijam ali županijam izročile, v glavnih mestih pa le tiste jim pustile, ki jih našteva §. 1 notarske postave. Sklenjeno je bilo, ta predlog za to nalašč izvoljenemu odboru poprej v pretres dati. — Poslanec dr. Čupr je z nadušeno besedo govoril za prenaredbo šolskega nauka zlasti v gimnazijah, o kterih je dokazal, da so celó malo vredne in da se jim stara pruska uniforma nikakor več ne prilega. Napake šolskega nauka je tako temeljito dokazal, da ga je cela hiša pozorno poslušala in so ga o tem tudi tisti poslanci pohvalili, ki niso za to, da bi šolske zadeve deržavni zbor pretresal, ampak deželni zbor, ker šole naj spadajo v skerb vsaki deželi. O potrebi učenju vseh živih jezikov avstrijanskih in ne le samo nemščine, in o pravicah narodnih je tako krepko govoril, da je — morebiti še celó kterega na levici preveril. Čuprov predlog pride po sklepu večine v posvet za to odločenega zbora; večina desne straní pa ni za to glasovala, ker ona želí tudi o šolstvu autonomijo deželnih zborov varovati. Omeniti imamo še interpelacije, ki jo je grof Clam-Martinic z 23 družniki predložil 1. dan t. m. skupnemu ministerstvu ter ga vprašal: kako je to, da v 27. seji, ko je marski poslanec (dr. Giskra) tako razžaljivo govoril o češki kroni in kraljevi časti, ni ne predsednik govornika zavernil, pa tudi ne ministerstvo ga posvarilo? Ker se to ni zgodilo, kaj nek to pomeni?

Do 12. t. m. so seje odložene. Zakaj? ne vemo. Med tem bojo menda važni sklepi ogerskega in hervaškega zbora že gotovi.

Česko. Iz Prage 3. avg. Včeraj in predvčeranjem smo obmilovali veliko razujzdanost, ki se je v judovskih ulicah godila. Vzrok tega je bilo to, da je neki jud nekega kristjanskega hlapca tako otepel, da se je mislilo, da je umerl. Čeravno to ni res bilo, je razkačilo vendar to priprosto ljudsvo tako, da je silno razsajalo zoper jude, s kamni jim oknja pobijalo itd., tako, daje mogla celó vojaška sila miriti razkačeno ljudstvo. Nekteri dunajski nemški časniki, kteri v vsakem Slovanu hudiča vidijo, so berž sum zagnali, da je ljudstvo podšuntano po „národni stranki“. „Narodni listi“ opominjajo zato mestjane, naj poduče prosto ljudstvo, da se ne udeleži nobene silovitosti in da obderží mir in red; zakaj sovražniki že prežijo na to, da bi se nam po takih homatijah podkopala svoboda. „Mi se potegujemo za svete pravice naroda našega in Bog je blagoslovil dosihmal delo naše; al mi se ne bojujemo z orožjem sirove sile, ampak mi stojimo na postavni poti; večna resnica je naše orožje; le na to se opira naša moč in upanje naše kmalne zmage.“

Iz Tersta. 30. julija. Danes je mestni odbor sklenil, pismo poslati do Nj. veličanstva, v kterem protestira zoper odločbo deržavnega ministra o učnem jeziku na gimnazii teržaski, in cesarja prositi, naj bi obveljal sklep mestnega odbora, po kterem namesto nemškega jezika ima učni jezik biti italijanski. Odborniki Nobile, Cumano in Picciola so bili izvoljeni, da naj naredijo prošnje pismo do Nj. veličanstvo; manjšina se ni udeležila te volitve.

Iz Gorice. „Ost und West“ je v 136. listu prinesel od 43 gosp. bogoslovcov pojasnílo odgovora deržavnega gosp. ministra v deržavnem zboru 27. p. m., v kterem pravi, da v goriškem seminišču je zraven latinskega jezika tudi nemški jezik učni jezik. Gosp. bogoslovci temu nasproti pravijo, „da saj skozi 4 leta, kar so oni v goriškem seminišču, se pri predavanji naukov ni čula ne ena nemška beseda, in to zlasti zato ne, ker je mnogo njih prišlo iz takih gimnazij, kjer germanizacija še ni svoje zastave tako mogočno razvijala kakor se godí na drugih slovanskih gimanazijah. Goriški bogoslovci grejo kot dušni pastirji med slovenski in laški narod; toraj bi bilo res nepotrebno in celó protinaravno, da bi se v semenišču z nemškim predavanjem pitali; jezik, ki ga mi potrebujemo, je slovenski in laški.“

Hervaško. Iz Zagreba. O važni stvari posvetuje se sedaj naš deželni zbor, namreč o tem, je li bi se poslali poslanci v deržavni zbor v Beč (Dunaj) ali ne. Pomenki terpijo že več dni; v seji 2. t. m. je govorilo spet 11 govornikov; sklenjeno še ni nič. Povrata popolnega starega ustava trojedne kraljevine je „conditio sine qua non“, je rekel poslanec Stojanović; on pravi, da bi se poslanci nikakor ne poslali v dunajski zbor. Kvaternikov predlog ne sega tako deleč, pa mu tudi dunajski zbor ni pri sercu; Prica želí, naj bi se iz političnih vzrokov in zavolj vzajemnosti z drugimi avstrijanskimi deželami, pa le na vstavni podlagi in na podlagi čisto enake autonomije vseh dežel poslali poslanci v deržavni zbor. Kaj bo obveljalo, se še ne vé.

— V odgovoru „Ost und West-u“, ki je Hervate opomnil, naj ne prezrejo celó ostalih jugoslovenskih narodov, govorí „Pozor“ v 177. listu sledeče tudi za nas Slovence pomenljive besede: „Cjelokupnost trojedne kraljevine nemože škoditi Srbljem, a Slovencem može neizmjerno puno koristiti; zato nedokučujemo, kako da smo Slovence od sebe odbili, a nismo još ni čuli do sada, da im se na žao daje (to jest pravim i sviestnim Slovencem), što tražimo njekoje kotare slovenskoga zemljišta. Ako braća naša hoće zadržati te prediele, pa ako ih mogu spojiti u jednu liepu zdravu cjelinu s ostalimi slovenskimi predieli, Hrvati su prvi, koji će se tomu od svega srca radovati. U ostalom znati će i Slovenci, da Hrvati niti su nakanili, niti mogu rat voditi svimi onimi, koji misle, da su slovenske krajeve kakvim pravom zakvačili“.

— Deputacija graničarjev je vendar dovoljenje dobila, pred cesarja priti in mu razodeti svoje nadloge. Kakor „Mil. Zeit.“ terdi, se ima iz vsakega graničarskega polka, ki ima svoje namestnike v deželnem zboru zagrebškem, izvoliti en poslanec za to deputacijo.

— Pravila akademije Zagrebške so bile 29. p. m. v deželnem zboru brane in z majhno premembo poterjene. Preuzvišeni škof Strosmajer, utemelitelj akademije, je tudi nje protektor.

Ogersko. Iz Pešta 4. avgusta. Še le danes bo dogotovil Deák osnovo odgovora na cesarjev odpis. Ker pride Deákova osnova še poprej v posvèt posebnega odbora, bo težko pred koncom prihodnjega tedna celi deželni zbor očitno ta odgovor v posvetovanje vzel.

— C. kr. ministerstvo dnarstva je ogerskim davkovskim uradnijam ukazalo, brez ozira na kakošne druge govorice davke izterjevati natanko po danih zaukazih.

Francozko. 29. julija je cesar Napoleon zapustil toplice Vihiški in se podal v Fontaineblau, od kodar gré kmali v tabor Chalonski. Po tem takem vendar Napoleon ni že z eno nogo v grobu, kakor se je nedavnej tù pa tam pripovedovalo. Tudi kralj pruski in kralj švedski prideta v Chalons.

— „Moniteur“ razglaša razpis ministerstva notranjih oprav do škofov francozkih zastran praznovanja godú cesarjevega. To pismo omenuje, da cesar na Turškem sv. evangelij varuje in da je sv. Oče francozki armadi pri neki slovesni priliki se za njeno pomoč zahvalil. „Še je veliko težav premagati — pravi razpis dalje — ali rešile se bojo s poterpežljivo in lojalno politiko; vse pa je v rokah Božje previdnosti“.

Srbija. Iz Beligrada 31. julija. — Knezov ukaz sklicuje národno skupščino za 18. avgusta v Kragujevac.

Kursi na Dunaji 6. avgusta.

5% metaliki 68 fl. 5 kr.	Ažijo srebra 35 fl. 50 kr.
Narodno posojilo 81 fl. 35 kr.	Cekini 6 fl. 55 kr.

Odgovorni vrednik: Dr. Janez Bleiweis. — Natiskar in založnik: Jožef Blaznik.